

האחד ששת

« אריאלה רינגל-הופמן

חנניה הוא היחיד מתוך שמונה שניצל מהפלת מטוס התובלה שלו מעל לתעלת סואץ במלחמת ההתשה • חזי נתקע בשטח ארבע שעות לאחר שהנגמ"ש בו שהה הופגז וארבעת האחרים נהרגו ביום הראשון של מלחמת יום הכיפורים • חיליק פיקד על טנק שהתפוצץ על מטען ענק ברצועה, כאשר שלושת חייליו הרוגים • שלושה ניצולים, אותו נס ואותה תמיהה גדולה ללא תשובה

שהטנק השני נמצא. הסתכלתי פנימה, ראיתי את שלושת החברים שלי, כל אחד במקומו". הדבר הבא שהוא זוכר זה "אותי על הבטן, על החול, עם הפנים בתוך האדמה, מנסה להבין מה קרה". "טנק", אומר גוטמן, "זה כלי ענק, אבל לכל אחד יש בתוכו לא יותר מחצי מטר, וכל פעולה נעשית בשניים. ובתוך הדבר הזה חיינו חצי שנה. לילה לילה, לפחות שמונה שעות, והיו לילות וימים שישכנו במארב גם 24 שעות רצוף. ואז, וזה כבר עניין של מול, יש שתי אפשרויות: או שאתה ממש שונא את אנשי הצוות שלך או שאתה ממש אוהב אותם. ואני ממש האהבתי אותם. תמיד צחקו עלינו שאנחנו הטנק הכלישראלי שיכול להיות: אחד מתנחל, אחד צפוני מהוד השרון, אחד דרווי ואחד שמאלני מכרמיאל. לילות היינו מדברים, בלי סוף. לא היה דבר שלא ידענו אחד על השני".

"איפה הצוות שלי"

"כשמצאתי את עצמי על החול, הדבר הראשון שחשבתי הוא שירו עליי ואני קפצתי מהכלי. אלא שאז הצלחתי להרים את הראש, וזה מה שראיתי, חוטף את הלם חיי: הטנק, מרכבה 3, מפלצת הפלדה שלנו, צד ימין שלו מרוסק לחלוטין וצד שמאל איננו. נעלם. צריח הטנק, 22 טונות, זרוק כמה מטרים מאחור. מנוע הטנק, ארבעה או חמישה טונות, עף לתוך בית ערבי נטוש. אחר כך גם מצאו את צמד הבוגי – גלגלי הטנק – איזה קילומטר משם.

"ובאותה שנייה גם תפסתי שאני מלא רם, שהרם יורד לי מהראש ונוזל על הפנים, ובאותה שנייה אני גם תופס שמישהו יורה מסביב. המחשבה הראשונה הייתה לחפש מסתור, אבל המחשבה השנייה הייתה להגיע לטנק, לראות מה עם החיילים שלי. אני מתחיל לחול, מקובע על המחשבה שאני חייב להגיע לשרידי הטנק, איזה 35 מטר ממני, וכשאני מתקרב אליו משהו בתוך השרידים מתפוצץ, אני עף משם, רואה שהטנק מתחיל לבעור, מבין שאני כבר לא אוכל לעזור לאיש".

איפה הצוות שלי, הוא צעק למג"ד, כבר על האלונקה שתקח אותו משם, תופס אותו ברגל, תגיד לי איפה הצוות שלי. אנחנו מבי ררים, אמר לו המג"ד. גם בבית החולים, שם מתברר שיש לו ארבעה שברים בגולגולת, שני שברי מעיכה ושני שברים רגילים, עם קרע בקרום המוח ואיבוד נוזל המוח, ועוד תשעה רסיסים ברגל, שחתכו חלק גדול מירך ימין, וכוויות קשות, הוא סירב להיכנס לחדר הניתוח עד שלא יגידו לו מה קרה עם רותם ועלא ומתן.

וכשהוא התעורר אחרי הניתוח הראשון הוא ראה את אחיו הצעיר, מפקד טנק ברפיח, עומד לידו ומתפלל, וכשהוא התעורר בפעם השנייה הוא ראה את אחותו הגדולה יושבת ליד המיטה. יש לי משהו קשה לספר לך, היא אמרה לו. הם מתים, הוא אמר לה, והיא הינהנה ובכתה. "איין לי מיילים לתאר מה הרגשתי", הוא אומר, "אני חושב שהמשפט טוב מותי מחיי הוא המשפט היותר מדויק. הם היו חברים טובים שלי, אבל הם גם היו חיילים שאני אחראי לשלומם.

חזי רד היה בן 19, איש קשר בפלוגת הסיוור של חטיבה 14, שריון, כשהנגמ"ש שבו ישב נפגע מטיל מצרי ליד התעלה ביום הראשון של מלחמת יום הכיפורים, 6 באוקטובר 1973, והתפוצץ. רד היה הניצול היחיד חיליק גוטמן היה בן 21, מפקד טנק בימים הקשים שלאחר פרוץ האינתיפאדה השנייה, כשהטנק שעליו פיקד עלה על מטען ענק והתפרק סמוך לצומת נצרים וכל אנשי הצוות שהיו בו, להוציא את גוטמן, נהרגו.

שלושה סיפורים, שלושה ניצולים, אותו נס, אותה תמיהה גדולה, חידה שאין לה תשובה טובה, בתוך מציאות ישראלית שחוזרת על עצמה, משכפלת את עצמה, ורק שמות ההרוגים מתחלפים.

חיליק טנק כלישראלי

חזי שנה ישבה פלוגה ג' של גדוד השריון 53 – "סופה", בנצ' רים. "שקועה עד צוואר", בניסוח הלוחמים, בבט"ש: מארבי לילה, פתיחת צירים, ליווי שיירות מתנחלים, הגנה על היישובים, ובתוך כך גם פעילות אינטנסיבית בתוך הרצועה: מבצעים בבית להייה, בבית חנון ובמחנה הפליטים ג'בלייה. זה היה בחורף 2002, שנה לאחר פרוץ האינתיפאדה השנייה, בעיצומם של קרבות ההתשה הבלתי פוסקים.

במאס אותה שנה נפגע הטנק שעליו פיקד סמל ראשון חיליק גוטמן, אז בן 21, ילד ראשון לציון, בוגר הישיבה הקדם-צבאית שבי חברון. ארבעה אנשי צוות היו בטנק. שלושה מהם – סמל ראשון מתן בידרמן מכרמיאל, סמל ראשון עלא כביישי מג'וליס ורב"ט רותם שני מהוד השרון – נהרגו. גוטמן היה היחיד שניצל.

"באותו יום רביעי היינו אמורים לעלות לסיוור מוקדם בשעה חמש לפנות בוקר, רק שערב קודם הגיעה התרעה חמה ונשלחנו למארב לילי ליד ציר קרני. בחמש וחצי לפנות בוקר התחלנו לנסוע לכיוון נצרים כדי לפתוח את הציר. עברנו את צומת נצרים, וחצי קילומטר לפני היישוב, אין לי מושג למה, נתתי פקודה לחיילים לעבור לדרך העפר בצד השני של הכביש. החלטה שכנראה הצילה את חיי. כשהגענו ליישוב התארגנו לפתיחת הציר: טנק על דרך העפר הדרומית, טנק שני על דרך העפר הצפונית, ועל הכביש עצמו שני ג'יפים, כשבין כל הכלים מפרידים כמה מאות מטרים. ב-6:20 יצאנו, והדבר האחרון שאני זוכר זה שהסתובבתי אחורה לראות

60 יום הזיכרון למס"ח

והרבר היחיד שהחזיק אותי, שאמר לי שאני חייב להילחם, הוא הידיעה שאני צריך להמשיך את דרכם."

שלושה שבועות אחרי שיצא מבית החולים, הסמג"ד הגיע אליו עם רכב, והוא עבר בין בתי ההורים, ולכל אחד סיפר, בפרוטרוט, לא קיצר ולא הסתיר, מה היה. וגם איך קרה שאתה הניצול היחיד, אני שואלת אותו. "על זה", הוא אומר, "אין לי מה לומר. אין לי מושג איך זה קרה, יכולות להיות כל מיני סיבות, אבל כולם יודעים שזה אף פעם לא ההסבר המדויק. ההורים היו נפלאים אליי, הם הבינו מבלי שהצטרפתי לומר כמה קשה לי. הקשר שלי איתם, כבר שבע שנים, הוא חזק והרוק".

סוף דבר: היום הוא בן 28, נשוי לליאת, עובדת סוציאלית במקצועה, שאותה הכיר לפני הפציעה, אבל חברים הם נהיו רק אחריה, אבל לשני ילדים, ישיעומו, ששמו השני הוא ראשי תיבות של שמות חבריו שנהרגו, עלא, מתן ורותם. ובת, רונג, שנולדה בג' בארה, בדיוק ביום שבו הטנק של פלד עלה על מטען. הוא גר בקריית ארבע, משמש רכז מחוז בבני עקיבא. לא, אין לו סיוטים בלילה, ואין לו חלומות זועה. אבל גם אין יום שהוא לא זוכר את החברים ויודע שהוא היחיד שניצל מהתופת. בתום משא ומתן ארוך והתעקשויות רבות הוא הצליח לשכנע את צה"ל לקלוט אותו חזרה לשירות מילואים. "קיבלתי את ברכת הוריי ואשתי להחלטה הזו שלי", כתב להורי החיילים שלו שנהרגו, "ואני מבקש גם את ברכת הדרך שלכם". "אנחנו מברכים אותך", הם כתבו לו, "ומבקשים שתשמור על עצמך".

לפני כחודש סיים את שירות המילואים הראשון שלו.

חזי" החיילים הורידו את השכפצים"

גם אם הסרט "גבעת חלפון" לא נכתב, ובוודאי לא צולם, בספק הבסיס, ספק המאהל שבו ישבה פלוגת הסיוור של חטיבה 14, שריון, ככל פעם שחזי דר מנסה להסביר איפה הם היו ואיך נראו החיים שם ערב המלחמה, הוא חוזר לטרט הזה. הוא יליד הארץ, דור שלישי, בן למשפחת קבלנים מרמת גן שסיים בית ספר מקצועי וסופח כטכנאי קשר לפלס"ה.

בצילומים מאותה תקופה, שהוא מחזיק באלבום מסודר – אור המדורה על פני החיילים, יריעת אוהל המתנפנף ברוח, הגיפים והחבר'ה בתוכם – אין סימן ורמז למלחמה הנוראית שתפרוץ זמן קצר אחר כך, לתופת שייקלע לתוכה. האלוף (מיל') אמנון רשף היה המח"ט, האלוף (מיל') עמנואל סקל היה המג"ד, מפקד הפלוגה היה רב-סרן נחום שמר – שיהרג ביום הראשון ללחימה – ומרבית החיילים היו בני קיבוצים ומושבים.

"ערב יום הכיפורים זיודנו את הכלים", אומר דר, "התברחנו שצריך להיות מוכנים כי המצרים עוד יחצו לנו את התעלה, ואכלנו סעודה מפסקת, עדיין בגבעת חלפון' שלנו. בבוקר קצת לפני, המ"פ נחום שמר הורה להיכנס לכוננות גבוהה, לחמש את הכלים ולקפל את התצפיות. ואז בעשרה לשתיים בדיוק, עבר מטס ראשון של מיגים מעל המאהל, ועוד לפני שהבנו מה קורה עבר המטס השני שהפציץ אותנו. לא היה בשטח שום מחסה שאפשר היה להתחבא בתוכו, ואנשים פשוט שכבו על הקרקע עם הפנים בתוך החול. כשהמיגים נעלמו התברר ששלושה נהרגו.

"שעתיים אחר כך התבקשנו להוציא חמישה נגמ"שים. אני הייתי בני גמ"ש המפקד, אצל שמר. חיים אלון היה הנהג, ומאחור ישבו יוספי אבנרי וזכריה גרייה. תוך כחצי שעה הגענו לתעלה. השטח כבר בעה. עשרות ואולי מאות חיילי חי"ר מצריים הסתובבו שם, מצוידים בטילי כתף, אנטי טנקים, שהיו הפתעה גדולה בשבילנו.

"קצת אחר כך נגמ"ש אחד נפגע ופונה, ונגמ"ש שני פינה את הפצו"עיים. זו הייתה כבר שעת רמזים, ושלושת הנגמ"שים שנשארו התפרו בשטח. כשפתחנו סוף סוף את הרדיו, שמענו ש'כחותינו שולטים במצב', ולא הבנו איך תוך כמה שעות נקלענו למצב כל כך נורא. החיילים דיברו על הבית, על ההורים שרואגים, ורק שמר, המ"פ, שכולנו ידענו שהוא נשוי, שאשתו בהריון, שיש לו ילד בן שנה וחצי, הסתובב, הסתכל עלינו

צילום: שאול גולן

"לא הבנו איך נקלענו למצב כל כך נורא". חזי דר בחניון לזכר לוחמי פלס"ר השריון

60 יום הזיכרון למס"ח

“לא היה דבר שלא ידענו אחד על השני”. חיליק גוטמן ליד האנדרטה לזכר הרוגי הטנק צילום: חיים הורנשטיין

“לא יודע איך קרה שאני ניצלתי והאחרים לא”. חנניה גזית ליד האנדרטה לסטרטוקרוזר שנפל צילום: שאול גולן

בצהריים לערך, ואנחנו התקרבנו אל אזור האגמים כשמענו פיצוץ, חטפנו חבטה נוראית והמטוס החל להסתחרר. אני לא יודע אם משהו מהאנשים נפגע, אני מעריך שלא. בכל אופן, בקוקפיט שבו אני ישבתי עם מגן, טייס המשנה, סרן אליאב ענבל, אז בן 26, נשוי, ועם הנווטים סרן עמוס גיא, אז בן 25, ורב-סרן זאב עופר, אז בן 31, נשוי ואב לשניים, איש לא נפגע. המטוס התמלא אוויר, עכור, מגן צעק שאין לו שליטה, שצריך לצאת, ואני, שעפתי מהכיסא וריחפתי ליד התקרה, ידעתי שאני חייב להגיע ללוח המכשירים כדי לפתוח את פתח החירום שבתחתית המטוס.

“כשהצלחתי להשתחל מהקוקפיט, שני הנווטים שישבו מאחורי כבר לא היו, והייתי בטוח שהם כבר התקרמו לפתח המילוט. לא ראיתי גם את הנווט השלישי סרן יורם חייט, אז בן 25, נשוי ואב לשניים, ולא את הטכנאי, מפעיל המצלמה שישב לידו, רב סמל יצחק טמיר, אז בן 27. היחיד שהיה לפניי, שנראה מבלבל והמום, היה הטכנאי השני, רב"ט דוד שרי, אז בן 25. הייתי בטוח שהוא מבין שצריך לצאת, שהוא יבוא אחריי. החלטתי לצאת דרך חלון החירום, למרות שלא היינו אמורים לעשות את זה. הצלחתי לוחל אל החלון, למשוך אותו בכוחות אחרונים ולהוציא שלישי גוף, ונשאבתי החוצה.”

שניות אחר כך נפתחה חופת המצנח מעליו. הוא היה לבד בשמיים, וכשהוריד את עיניו למטה יכול היה לראות את השרידים הבוזרים של מטוס הסטרטוקרוזר המרוסק.

“כל אחד לעצמו”

“מה הייתה ההרגשה הראשונית? מאוד לא ברורה. איך קרה שאני ניצלתי והאחרים לא? אני לא יודע. כשמטוס מסתחרר נוצר מחסור בחמצן, קשה לשלוט בתנועות, יש פחד גדול. יכול להיות שמישהו חטף מכה בראש – כשטיל מתפוצץ הוא מפזר שמונת אלפים רסיסים, ומי יודע מי חטף מה – מישהו לא הצליח לקום, מישהו לא מצא את הדרך בתוך האפלה למדרגות שירותים ולא הצליח לפתוח את הפתח. זה קושי גדול מאוד. למה האחרים לא הלכו אל חלונות החירום? אולי כי אני הייתי היחיד שהכיר את האפשרות הזאת.”

ומה עוד, אני שואלת, “כושר גופני”, הוא אומר, “תושייה, קור רוח וגם הגיל, וגם, מה לעשות, הרבה מזל, מזל וניסים. הדבר היחיד שמפליא אותי עד היום, שאני לא מצליח למצוא לו תשובה, זה למה דוד שרי, שראה אותי בכירור, לא הלך אחריי, לא קפץ אחריי. הוא ושני הטייסים שגם היו אחריי.” הסתכלת לראות אם הם השתחררו מהרצועות, אני שואלת. “לא”, הוא אומר, “לא הסתכלתי”. ואחר כך הוא אומר, “ברגע של נטישה כל אחד לעצמו, כל אחד עושה מה שהוא צריך.”

סוף דבר: הוא נשאר בטייסת עוד שנה וחצי, אחר כך קודם והיה מפקד יחידת לוחמה אלקטרונית של חיל האוויר, ואחר כך שימש בתפקיד מטה עד שהשתחרר בגיל 45 בדרגת סגן אלוף והפך מנהל שיווק בחברה שמפתחת ומייצרת ציוד למטוסי קרב. כמו מה? “ססתומי חום, למשל.”

זה חוזר אליו לפעמים בלילות, בלי סיבה נראית לעין. בא פתאום, ואחר כך נעלם, עד הפעם הבאה. האבק, החושך, המאמץ הנוראי להתקדם אל החלון, התמונות שרצו לו בראש, המשפחה, הילדים, ההתעקשות ההיא.

חיליק:
אין לי מושג איך זה קרה שניצלתי, יכולות להיות כל מיני סיבות, אבל כולם יודעים שזה אף פעם לא ההסבר המדויק. הורי ההרוגים היו נפלאים אלי, הם הבינו מבלי שהצטרפתי לומר, כמה קשה לי. הקשר שלי איתם, כבר שבע שנים, הוא חזק והדוק

חנניה:
למה האחרים לא הלכו אל חלונות החירום? אולי כי אני הייתי היחיד שהכיר את האפשרות הזו. לא הסתכלתי לראות אם הם השתחררו מהרצועות. ברגע של נטישה כל אחד לעצמו, כל אחד עושה מה שהוא צריך

הם המריאו משדה התעופה הצבאי שליד נמל התעופה בן גוריון שמונה אנשי צוות. מזג האוויר היה נפלא, הראות הייתה מצוינת, הם יצרו קשר עם שני מטוסי הפאנטום שאיבטחו מלמעלה, והחלו להגביה. הקברניט, רב-סרן אפרים מגן, אז בן 31, נשוי ואב לשניים, וידא שכולם בעמדות. “השעה הייתה שתיים

ושתק. קצת אחר כך, כשנראה היה שיום הקרב נרגע מעט, החיילים הורידו את השכפ“צים. למה הם הורידו? כי זה היה כבר נורא ולוחץ. ולמה אני לא הורדתי? כי אני לא הייתי לוחם מהשורה. הייתי ‘יורם’.”

“חלצו אותי מכאן”

את הלם הפגיעה, הבום הנוראי ואחר כך הפיצוץ על דופן הנגמ"ש, זוכר דר היטב גם היום, עוד מעט 35 שנים אחרי המלחמה ההיא. איך בתוך הרעש, האבק הנוראי, הבהלה הפתאומית, ניסה להבין מה קורה. “הרבר הראשון ששמעתי היה את אלון אומר ‘נפצעת’. הרמתי את הראש, ‘גם אני’, אמרתי לו, ‘סע’. אלון שיחרר את ידידות ההיגוי של הנגמ"ש, שם רגל על הגז, הכלי ניתר פעם אחת ועוד פעם והחל לנסוע. לא היה לנו מושג איפה אנחנו ולא ידענו לאן אנחנו נוסעים, אבל כשהתפור קצת האבק יכולתי לראות מה קורה בפנים: נחום שמר היה מוטל עליי, זכריה וספי היו מוטלים מאחור, שלושתם היו מתים. צעקתי לאלון שיעזוב. כשהוא עצר ראיתי שגם הוא פצוע, שהראש שלו שמוט על הכתף.”

דר נסע ימינה, חצה כמה גבעות נמוכות והגיע אל קו המים, ומשם החל את המסע חזרה למקום שהעריך כי בו נמצאים כוחות צה"ל. הוא שמע רקטת ארפיג'י שעוברת את הנגמ"ש שלו מצד לצד, פוערת חור ענק מאחור, חצה פעמיים את שדה הקרב, עד שהכלי נתקע. “בשלב הזה”, הוא אומר, “איברתי את העשתונות וכנראה גם את ההכרה.”

כשהתעורר, הוא זוכה, צעק בקשר וביקש שוב ושוב שיחלצו אותו. הוא פונה לתאג"ה הייתה לו פציעה לא קשה ברגל וביד. אחרי 24 שעות הוא הועבר לרפידיים ומשם הוטס לארץ. חיים אלון נפטר בדרך לבית החולים ברפידיים.

סוף דבר: לפלס"ר הוא לא חזר “פחרתי”, הוא אומר. הוא היה בסך הכל חייל צעיר, איש קשר, שבמשך ארבע שעות הסתובב עם נגמ"ש המתים בשטח מוכה אש. הוא הגיע רק ללוויה של נחום שמר, המ"פ. אחר כך עשה סבב בין המשפחות וסיפר כל מה שידע, “ותמיד היה לי קושי גדול להסביר איך קרה שאני נשארתי בחיים.”

ארבע שנים אחרי המלחמה התחתן, הוליד שלושה ילדים, שתי בנות ובן, הצטרף לעסקי הקבלנות של אביו, עשה חיל, בנה בית יפהפה בכרמי יוסף. ולא מצא שקט. 25 שנים אחרי המלחמה היא יום והקים את אתר הנצחה של הפלס"ר. “בניתי מאות בתים, עשרות אלפי דירות, אבל אין פרויקט שאני גאה בו כמו האתר הזה.”

חנניה “טיסות מאוד מסוכנות”

חנניה גזית היה בן 35, קצין קבע בחיל האוויר, מהנדס טיס – “מכונן אוויר” בעגה המקצועית – כשהתקבלה הפקודה לצאת למשימת צילום מעל לתעלה. זה היה ב-17 בספטמבר 1971, בעיצומה של מלחמת ההתשה. הרוסים הקימו אז את מערך טילי הנו"מ, קירבו את הסוללות לתעלה, ובצה"ל עשו מאמצים נרחבים לגלות לא רק את סוג הטילים ולפענח את יכולותיהם, אלא גם לנסות למפות את מיקומם.

הטיסה לתעלה יצאה כמתוכנן למרות שכמה ימים קודם לכן הופסקה טיסה דומה על הגבול הסורי ברגע שהתברר שהטורים איתרו את המ"טוס והזניקו לקראתו מספר מטוסי קרב. “ידענו שאלו טיסות מסוכנות, שמדובר בשטח מוכה טילים, אבל גם ידענו שזו משימה חשובה, אפילו הייתי אומר הכרחית.”